

τὴν πείναν τώρα ἢ ὕστερα ἀπὸ λίγο, τὸ ἴδιον θὰ εἶνε ἐπάνω κάτω.

Χωρὶς ν' ἀκούσῃ περισσότερον ὁ Γαργαρίδης, ἔκοψε δι' ἑκαστον μέγα τεμάχιον ἄρτου καὶ στρογγυλὴν φέταν σαλαμίου καὶ κατεβρόχθισεν ἐν τάχει τὸ μεριδίον του. Ὁ Μαυρίκιος τὸν συνέλαβε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ῥίπτοντα βλέμμα τόσον ἐρωτικὸν ἐπὶ τῶν ἐναπομεινουσῶν τροφῶν, ὥστε ἔκρινεν ἐπάναγκες νὰ τοῦ ἀποτρέψῃ τὴν προσοχὴν.

— Ποῖος εἶνε κατὰ τὴν γνώμην σου, Ἀριστομένη, ὁ λόγος τοῦ διαστήματος τοῦ ἀφεθέντος μετὰ τῶν τοίχων καὶ τοῦ θόλου; εἶπε.

— Μὰ τὴν πίστιν μου, κύριε, δὲν ἔχω καθόλου ἰδέαν, ἀπήντησεν ὁ Ἀριστομένης, ὅπως

οὖν δυσθύνω. Ἐγὼ πρέπει νὰ σὰς εἰπῶ ὅτι θεωρῶ ὅλ' αὐτὰ τὰ πράγματα, αὐτοὺς τοὺς διαδρόμους, αὐτὰ τὰ ἀδιέξοδα μέρη, αὐτὰ τὰ ἀτελεύτητα τείχη ὡσὰν παγίδας, εἰς τὰς ὁποίας πιάνονται μέσα οἱ κουτοί... καὶ ἂν ποτε εἰς τὴν ζῆσίν μου κτίσω τίποτε, σὰς βεβαιῶ ὅτι τὸ κτίριόν μου δὲν θὰ εἶνε λαθούριος, ἐκτὸς ἂν πρόκειται νὰ βάλω μέσα εἰς αὐτὸν διὰ νὰ χαθῇ τὸν κατηραμένον ἐκείνον Γουέβρον.

— Ἐγὼ φρονῶ ὅτι ἠθέλησαν διὰ τῆς κατασκευῆς ταύτης νὰ ἐπιτύχωσιν ἰδιαίτερα ἀκουστικά φαινόμενα... Καρμῖαν ἤχῳ ἔκτακτον, ἐπὶ παραδείγματι. Ἄς δοκιμάσωμεν.

Καὶ ὁ Μαυρίκιος ἤρτισε κράζων μεγαλοφώνως:

— Γκουσά-Νισίν!... Γουέβρε!... αἱ!... αἱ!...

Ἔπεται συνέχεια

x.

Ἡ ΞΑΝΘΟΥΛΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Μικρὰ ἐπανόρθωσις

Πάντες βεβαίως γνωρίζουσι τὴν «Ξανθοῦλαν», τὸ γλυκὺ καὶ τρυφερὸν ἄσματίον τοῦ Σολωμοῦ. Ποῖος δὲν συνεκινήθη πολλάκις ἀκούων αὐτὸ ἐν τῇ ἐρημίᾳ τῆς νυκτὸς ἠδόμενον μετὰ τὴν περιπαθὴ μελωδίαν τοῦ Μαντζάρου;

Τὴν εἶδα τὴν Ξανθοῦλα,

Τὴν εἶδα φῆς ἄργά...

Ἐν τούτοις τὸ ἄσματίον τοῦτο μοὶ ἐνεποίει δυσάρεστον τινα ἐντύπωσιν. Ὑπάρχουσι δύο στροφαὶ εἰς τὸ τέλος, αἵτινες μοὶ ἐφάνησαν ἀνέκαθεν ἀνάξιας τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Σολωμοῦ. Ἄνευ χρώματος, ἄνευ ἐκφράσεως, ἄνευ οὐσίας.

Αἱ δύο στροφαὶ αὗται εἶνε αἱ ἑξῆς.

Δὲν κλαίγω τὴν βαρκοῦλα
Δὲν κλαίγω τὰ πανιά,
Μὲν κλαίγω τὴν Ξανθοῦλα
Ποῦ πάει στὴν ξενητεία.

Δὲν κλαίγω τὴν βαρκοῦλα
Μὲ τὰ λευκὰ πανιά,
Μὲν κλαίγω τὴν Ξανθοῦλα
Μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά.

Φυλλομετρῶν πρό τινο; ἀντίτυπον τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Πολυλά γενομένης πρώτης ἐκδόσεως τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Σολωμοῦ ἀνεκάλυψά τι, ὅπερ καὶ ἐμὲ ἱκανοποίησε διὰ τὴν ἀποστροφὴν μου καὶ ὑπὸ τῶν φιλομούσων βεβαίως εὐχαρίστως θὰ ἀκουσθῇ. Τὸ ἀντίτυπον ἐκεῖνο ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὸν μακαρίτην πάππον μου, τὸν γνωστὸν Ζακύνθιον ποιητὴν Ἀντώνιον Δ. Μάτεσιν, σύγχρονον καὶ φίλον τοῦ Σολωμοῦ, γεννηθέντα ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1794 καὶ τελευτήσαντα τῷ 1875 ἐν Σύρῳ. Ὅταν ἐφθασα εἰς τὴν σελίδα 176, ἐν ἣ εὐρίσκονται αἱ τελευταῖαι στροφαὶ τῆς «Ξανθοῦλας», εἶδον τὰς ἄνω παρατεθείσας δύο διαγεγραμμέ-

νας διὰ δύο γραμμῶν μολυβδίδος χιαστί καὶ εἰς τὸ περιθώριον διὰ μελάνης γεγραμμένην διὰ τοῦ γνωστοῦ μοι γραφικοῦ χαρακτῆρος τοῦ πάππου μου καὶ εἰς γλῶσσαν Ἰταλικήν, ἥτις ἦτο ἐν χρήσει τότε παρὰ τοῖς Ἑπτανήσις λογίοις πρὸς πρόχειρον ἔκφρασιν τῶν διανοημάτων τῶν, τὴν ἐξῆς φράσιν, ἣν παραθέτω αὐτολεξεῖ:

« Queste due strofe non sono del Salamon, né potevano essere, ma di qualche stupido ».

« Αἱ δύο αὗται στροφαὶ δὲν εἶνε τοῦ Σολωμοῦ, οὔτε ἠδύναντο νὰ εἶνε, ἀλλ' ἡλιθίου τινός ».

Ἡ ἀγανάκτησις μεθ' ἧς ἔγραψε τὰς λέξεις ταύτας ὁ ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ αὐτοῦ ἀντιλήψει προσβληθεὶς φίλος τοῦ Σολωμοῦ φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ὁρμῆς, μεθ' ἧς ἔσυρε τὰς διὰ μολυβδίδος γραμμάς χιαστί ἐπὶ τῶν στίχων, σχίσας σχεδὸν τὴν σελίδα.

Περὶ τῆς ἀκριβοῦς τῆς σημειώσεως ταύτης οὐδεμίαν δύναται νὰ χωρήσῃ κατ' ἐμὲ ἀμφιβολία. Ὁ Ἀντώνιος Μάτεσις μετὰ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ τότε παρεπιδημοῦντος Σπυρίδωνος Τρικούπη, τοῦ Γεωργίου Τερτσέτη, τοῦ Παύλου Μερκάτη, τοῦ Διονυσίου Ταγιαπιέρρα, τοῦ Κωνσταντίνου Νεράντζη καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν Ζακυνθίων λογίων ἀπετέλουν τὸν εὐγενῆ ἐκείνον κύκλον, οὗ ψυχὴ ἦτο ὁ Σολωμός, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου συνελήφθη, ἐκυροφρήθη καὶ ἐγεννήθη ὁ ἀθάνατος Ὑμνος του. Πάντες ἦσαν κατὰ τὸ μέλλον ἢ ἤττον ποιηταὶ καὶ διήρχοντο τὰς μακρὰς ἐσπερινὰς ὥρας εἴτε ἐμπνεόμενοι ἐκ τῶν διηγήσεων τῶν ἑλλήνων κατορθωμάτων, εἴτε ἀνταλλάσσοντες τὰς περὶ γλώσσης ἰδέας των, ὧν ἀπόρροια εἶνε ὁ « Διάλογος Ποιητοῦ καὶ Σοφολογιστάτου » τοῦ Σολωμοῦ καὶ ὁ περὶ δημώδους γλώσσης πρόλογος τοῦ Ἀντωνίου Μάτεσι ἐν τῷ « Βασιλικῷ » εἴτε γρά-

φοντες ἐπὶ δεδομένων θεμάτων ἰταλικούς στίχους. οὗς εἶτα ἐπικρίνοντας ἀμοιβαίως ἀνήρχοντο εἰς ὑψηλότερας περὶ τέχνης θεωρίας, εἴτε τέλος διασκεδάζοντες μὲ τὴν καινότροπον ἰδιορρυθμίαν τοῦ ἱατροῦ καὶ ποιητοῦ Διονυσίου Ροῦδου, ὅστις ἔγραφεν Ἰταλικά καὶ Λατινικά ποιήματα, καὶ ὃν ἐσατύρισαν ὁ μὲν Σολωμὸς εἰς τὸ «Ἰατροσυμβούλιον» καὶ τὴν «Πρωτοχρονιάν», ὁ δὲ Μάτεσις εἰς τὴν «Ἀνάγνωσιν τοῦ Passio». Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ποιήματι ἐν ᾧ φέρονται πρόσωπα δρῶντα καὶ διαλέγονται πάντες οἱ ἀποτελοῦντες τὸν στενὸν κύκλον τῆς συναναστροφῆς τοῦ Σολωμοῦ, παρίσταται ὅλη ἡ ἀφελὴς ζωηρότης, ἥτις ἔτερπε τοὺς ἐν ἀμοιβαίᾳ ἐκτιμήσει καὶ κοινῷ πρὸς τὸν Σολωμὸν θαυμασμῷ συνερχομένους λογίους.

Πάντα ταῦτα ἀνέφερα ὅπως ἀποδείξω ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν ὁ Ἀντώνιος Μάτεσις ν' ἀπατηθῇ περὶ ποιήματος τοῦ Σολωμοῦ, τὸ ὁποῖον μυριάκις θὰ εἶχεν ἀκούσει ἐξ ἰδίου αὐτοῦ στόματος ἀπαγγελλόμενον, ἀφοῦ μάλιστα χρονολογικῶς ἡ «Ἐκθυλὰ» προηγεῖται τοῦ «Ἵμνου», ἥτοι ἐγράφη μετὰ τὸ 1818—1823, ὅτε δηλαδὴ ὁ Σολωμὸς δὲν εἶχεν ἔτι ἀπέλθει τῆς Ζακύνθου. Φαίνεται δὲ ὅτι κατόπιν, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μαντζάρου μελοποίησίν του, ἠδόμενον τὸ ἄσμάτιον συγνότατα, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ λαοῦ παραλλάσσοντος τοὺς στίχους, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ἰδίους αὐτοσχεδίους προστιθέντος, ἀπέκτησε καὶ τὴν ἀπειρόκκλον ταύτην οὐράν τῶν δύο τελευταίων στροφῶν. Πιθανώτατα δὲ εἶχε γίνοι τοιαύτη χρῆσις αὐτῶν, ὥστε περιέλαβεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν «Ἀπάντων» ὁ κ. Πολυλάς—καίπερ ὁμολογῶν ὅτι δὲν εἶναι βέβαιος ἂν φέρεται ἀκριβῶς, ὡς ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ—καὶ ἐκ ταύτης ὁ κ. Δε-Βιάζης ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει καὶ πᾶσαι αἱ ποιητικαὶ συλλογαὶ καὶ ἀνθολογίαι. Σήμερον ὅμως μετὰ τὴν ἐκ συγκυρίας γνωστὴν γενομένην ἐπανόρθωσιν ταύτην, ἀνάγκη ν' ἀποδοθῇ δικαιοσύνη εἰς τὸ καλλιτέχνημα τοῦ Σολωμοῦ.

Ἐλπίζω ὅτι πάντες οἱ πολυάριθμοι θαυμασταὶ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, μιμούμενοι τὸν Ἀντώνιον Μάτεσιν, θὰ διαγράψωσιν ἐν τοῖς ἀντιτύποις εἴτε τῆς πρώτης εἴτε τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τὰς στροφὰς ἐκεῖνας, καὶ ἂν δὲν θέλωσι νὰ προσθέσωσι τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἀγανακτήσει χαραχθεῖσαν σημείωσιν.

Μετὰ τὴν ἐγχείρησιν ταύτην τὸ ἄσμάτιον ἔχει ὡς ἑξῆς, πλήρως ἀφελοῦς περιπαθείας:

Τὴν εἶδα τὴν Ἐκθυλὰ
Τὴν εἶδα ψὲς ἔργα.
Ποῦ ἐμπῆκε στήν βρακοῦλα
Νὰ πᾶν στήν ξενιτειά.

Ἐφούσκωνε τ' ἀγέρι
Λευκότερα πανιά.

Ὡσὺν τὸ περιστέρι
Ποῦ ἀπλώνει τὰ φτερά.

Ἐστέκονταν οἱ φίλοι
Μὲ λύπη, μὲ χαρά.
Κι' αὐτὴ μὲ τὸ μαντήλι
Τοὺς ἀποχαιρετᾷ.

Καὶ τὸν χαιρετισμὸ τῆς
Ἐστάθηκα νὰ ἰδῶ,
Ὡς ποῦ ἡ πολλὴ μακρότης
Μοῦ ἔτῳ κρυφε καὶ αὐτό.

Σὲ ἔλγισο, σὲ λιγάκι
Δὲν ἤξευρα νὰ εἰπῶ,
Ἄν ἔβλεπα πανάκι
Ἡ τοῦ πελάγου ἀφρό.

Κι' ἀφοῦ πανί, μαντήλι
Ἐχάθη στὸ νερό,
Ἐδάκρυσαν οἱ φίλοι
Ἐδάκρυσα κ' ἐγώ.

Ἐν Σόρω 30 Ὀκτωβρίου 1891

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Σ. ΜΑΤΕΣΙΣ

ΟΘΩΝ ΡΕΙΜΑΝ

Κατὰ τὸν παρελθόντα Αὐγουστον ἀπέθανεν ἐν μικρᾷ τινι κόμῃ τῆς Ἑλβετίας παρὰ τὸ Ἰντερλάκεν, ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα μένον καὶ ἐννέα ἐτῶν, ὁ Ὄθων Ρείμαν, ὅστις εἶχεν ἤδη καταλάβῃ ἔξοχον θέσιν μετὰ τῶν φιλολόγων τῆς Γαλλίας. Ὁ θάνατός του ὑπῆρξε τῷ ὄντι τραγικὸς. Περιοδεύων ἐν Ἑλβετίᾳ χάριν ἀναψυχῆς κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων ἠθέλησε ν' ἀναβῇ εἰς τὸ Μόργενθεργ. Δυστυχῶς ὠλισθήσεν, ἐσώθη ἐπὶ πολλὴν ὥραν πρὸς τινὰ ἀπότομον κατωφέρειαν συντριβόμενος κατὰ πετρῶν καὶ ἐκομίσθη τὴν ἐσπέραν σχεδὸν ἅπνου ἐπὶ φορείου εἰς Βίλδερσβυλ. Ἐν τοιαύτῃ δ' οἰκτρᾷ καὶ ἐλεεινῇ καταστάσει ἔζησεν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, μεθ' ἣν ἐπὶ τέλος ἀνεπαύθη ἀπὸ τοῦ δεινοῦ μαρτυρίου.

Νομίζει τις ὅτι φθονερά τις Μοῖρα ἐπέκλωσε τόσον σκληρὸν καὶ τόσον πρόωρον τὸ τέλος τοῦ νεαροῦ φιλολόγου, ὅστις, παρασκευασθεὶς εἰς τὸ ἐπιστημονικόν του ἔργον ὅσον ἐνδέχεται ἄριστα, διέπρεπεν ἤδη ἐν αὐτῷ καὶ ἑμελλεῖν ἔτι μᾶλλον εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον νὰ διαπρέψῃ. Δὲν ἀνῆκε βεθαίως εἰς τὴν περίδοξον χορείαν τῶν γιγάντων τῆς ἐπιστήμης, οὔτε Μόρμσεν ἦτο οὔτε Μάδδινγ, ἀλλ' ὅμως θηκεῖ αὐτὸν σήμερον δικαίως ἡ Γαλλικὴ Ἐπιστήμη, διότι πολλὰ ἔτι παρ' αὐτοῦ προσεδόκα. Εἶχε δὲ ὁ Ρείμαν νοῦν δεξιόν, παιδεύειν δὲ καὶ μάθησιν ἀρτίαν, μόρφωσιν δὲ καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας τελείαν καὶ ἀρμονικὴν, ἔτι δὲ εὐγένειαν ἥθους καὶ χαρὰς, ὅταν προσδίδουσι συνήθως τὰ γράμματα καὶ μάλιστα τὰ κλασσικά εἰς ἐκείνους, οἵτινες εὐτύχησαν καὶ ἐκ παιδῶν νὰ λάβωσι τὴν προση-